

ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

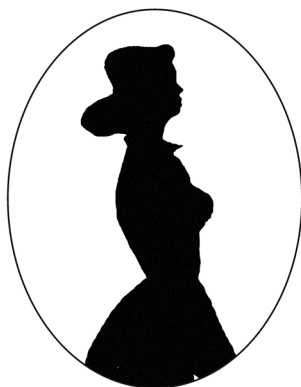
БІБЛІОТЕКА
СВІТОВОЇ
ЛІТЕРАТУРИ

Маргарет
МІТЧЕЛЛ

■

ЗВІЯНІ ВІТРОМ

КНИГА 1

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2022

ЧАСТИНА ПЕРША

РОЗДІЛ I

Скарлет О'Гара не була красунею, але з чоловіків мало хто це усвідомлював — настільки діяли на них, як-от і на близнюків Тарлтонів, її чари. Надто вже своєрідно в обличчі Скарлет поєдналися витончені риси матері, аристократки французького роду з надбережжя, і грубуваті риси батька, здоров'яка-ірландця. Вилицювате, з гострим підборіддям, її обличчя не могло не привертати до себе уваги. Очі Скарлет були ясно-зелені й зовсім не карі, ледь розкосі, в облямівці рухливих чорних вій. А над ними від перенісся збігали вгору густі чорні брови виткою стяжкою на шкірі, білій, мов пелюстки магнолії, — на тій шкірі, що нею так пишаються жінки-південки, старанно оберігаючи її капелюшками, вуалями й тонкими рукавичками від пекучого сонця Джорджії.

Тож виглядала Скарлет як лялечка, коли отак сиділа в товаристві Стюарта й Брента Тарлтонів у холодку на широкій веранді Тари¹, як звався батьків маєток. Діялося це ясної надвечірньої пори квітня місяця 1861 року. На Скарлет була новенька зелена в ялиночку кринолінова сукня — дванадцять ярдів мусліну хвилясто спадали по тонких обручах, чудово пасуючи до таких самих зелених сап'янових черевичків на низьких підборах, недавнього батькового дарунку, привезеного з Атланти. Крій сукні чітко підкреслював стрункий дівочий стан у сімнадцять дюймів, найтонший на три округи штату, а тісний ліф увиразнював цілком сформований, як на шістнадцять років, бюст. Але ні скромно розправлені спідниці, ні зібране вузликом волосся під сіт-

¹ Так називався стародавній осідок верховних королів Ірландії. (*Тут і далі приміт. перекладача.*)

кою, ні нерушно згорнуті на колінах білі рученята не могли приховати справжню натуру дівчини. Жвавість і свавільність, жага життя, що ними променились ці зелені очі на привабливому обличчі, явно суперечили зовнішній її стриманості. Манери-бо свої вона завдячувала лагідним настановам матері та куди суворішим напучуванням мамки-негритянки, — очі ж їй дарувала природа.

Близнюки сиділи обабіч неї, відхилившись у кріслах і недбало схрестивши довгі ноги в чоботях до колін, мускулясті, як у справжніх верхівців, — хлопці сміялись і базікали, дивлячись примруженими очима на сонце крізь високі склянки з м'ятною водою. Обоє понад шість футів зростом, обоє стрункі, пружні тілом і засмагли, одягнені в однакові сині куртки й жовтуваті бриджі, ці дев'ятнадцятирічні юнаки з каштановими чупринами були схожі один на одного, мов дві коробочки бавовнику.

Побіля будинку в скісних променях призахідного сонця мерехтіло на тлі молоді зелені яскраве білоцвіття кущів дерену. На під'їзній алеї стояли припнуті коні близнюків — кремезні тварини каштанової масті, як і колір волосся в їхніх господарів, а коло ніг коней перегиркувалася зграя сухоремних гарячих гончаків, що супроводили Стюарта й Брента в усіх їхніх роз'їздах. Трохи осторонь, як то й личить аристократові, лежав, поклавши морду на лапи, плямистий далматський дог, терпляче дожидаючи, коли хлопці вирушать додому на вечерю.

Між гончаками, кіньми й близнюками існувала велика спорідненість, і то не тільки від постійного взаємного спілкування. Всі вони були молоді й здорові, безтурботні й життєрадісні, спритні й зграбні, юнаки не менш запальні, ніж їхні коні, запальні, а бува, й небезпечні — хоч їх і легко міг приборкати той, хто знав, як до них підступитись.

Дарма що всі троє, хто був на веранді, вродилися для привільного плантаторського життя, та з самого малку були оточені всіляким піклуванням, обличчя їхні не виказували безвілля чи розманіженості. В них відчувалась енергія і промітність сільських мешканців, що звикли перебувати весь час на лоні природи, не дуже засмічуючи собі голови всякою нудотою з книжок. Округа Клейтон на півночі штату Джорджія була ще молода, і тамтешній побут, на

думку городян з Огасти, Саванни й Чарлстона, вирізнявся певною простацькістю. Представники давніше освоєних теренів півдня дерли носа перед поселенцями північної Джорджії, але тут деякі недотяги в галузі класичної освіти нікому не ставились на карб, якщо людина засвідчувала свою вправність у речах, важливих для реального життя. До таких речей належали вміння вирощувати добрий бавовник, зугарно їздити верхи, влучно стріляти, легко танцювати, гречно залицятися до дам і не втрачати джентльменських манер навіть під чаркою.

*

В усьому цьому близнюки досягли неабиякої досконалості, водночас не менш прославившись своєю неспроможністю опанувати бодай сякі-такі знання, викладені у книжках. Жодна родина в окрузі не мала стільки грошей, коней і рабів, як їхня, але щодо граматики, то цих двійко хлопців пасли задніх навіть порівняно з більшістю своїх білих сусідів з неможливого фермерства.

Отож саме з такої причини Стюарт із Brentом і байдикували на веранді Тари у цю надвечірню пору. Їх шойно вигнали з університету штату Джорджія — четвертого за два роки; разом з ними повернулись додому і старші їхні брати Том і Бойд, відмовившись залишатись у стінах навчального закладу, з якого виключили близнюків. Як на Стюарта й Brentа, їхнє останнє вигнання було кумедним жартом, та й Скарлет, яка жодного разу не розгорнула книжки, відколи торік закінчила жіночий пансіон у Фейєтвіллі, теж вважала цю пригоду забавною.

— Вам двом, я знаю, байдуже, що вас вигнали, і Томові також, — промовила вона. — А от що буде з Бойдом? Він же хоче дістати освіту, а через вас мусив кидати університет за університетом: і у Вірджинії, і в Алабамі, і в Південній Кароліні, а ось тепер і в Джорджії. Коли так і далі піде, він ніколи нічого не скінчить.

— Ге, та він може вивчати собі право в конторі судді Пармалі у Фейєтвіллі, — безтурботно відповів Brent. — Та й зрештою, те, що нас вигнали, нічого не важить. Нам би й так довелося вернутись додому ще до кінця семестру.

— Чому?

— Війна, дитятко! Не сьогодні-завтра почнеться війна, а ти що, гадаєш, ми сидітимем у стінах університету, коли інші підуть воювати?

— Ніякої війни не буде, ви добре знаєте, — змуджено відказала Скарлет. — Усе це порожні балачки. Ось Ешлі Вілкс та його батько тільки минулого тижня казали моєму татові, що наші представники у Вашингтоні прийдуть до мирного — як його там?.. — по... порозуміння з містером Лінкольном щодо Конфедерації¹. І, крім того, янкі занадто бояться нас, щоб напасти. Ніякої війни не буде, і мені набридло про неї чути.

— Війни не буде! — в один голос обурилися близнюки, наче ображені в найкращих своїх почуттях.

— Ні, голубонько, війна, звичайно, буде, — сказав Стюарт. — Янкі, може, й бояться нас, але після того, як генерал Борегард позавчора вибив їх з Форту Самтер², вони мусять битися, щоб не показати себе боягузами перед усім світом. Ну, а Конфедерація...

Скарлет скривилася, ніби вкрай змудьгована:

— Коли хтось із вас ще раз скаже слово «війна», я піду в дім і замкнуся. Жодне слово мені ще ніколи так не набридло, як оця «війна», та ще «відокремлення Півдня». Тато з ранку до вечора лише про це й говорить, і всі, хто приходить до нього, одно тільки торочать: про Форт Самтер, права Штатів, Ейбі Лінкольна, аж я ладна заверещати з нудьги! І хлопці без кінця товчуть про це та про той свій любий військовий загін. Цієї весни всі до одної вечірки такі, що не можна по-справжньому розважитись, бо хлопці розучились балакати про що-небудь інше. Я страх як рада, що Джорджія почекала, поки мине Різдво³, і лише тоді відокремилась, а то б усі Різдвяні свята пропали. Коли ви ще раз згадаєте слово «війна», я піду в дім.

¹ Конфедерація — точніше, Конфедеративні Штати Америки (КША) — державне об'єднання південних рабовласницьких штатів США після їх виходу з Союзу в 1861 р. Утворення Конфедерації спричинилось до Громадянської війни 1861—65 рр. між Півднем і Північчю.

² Борегард, П'єр Густав Тутан де (1818—1893) — генерал Конфедерації. Взяття південцями 13 квітня 1861 р. Форту Самтер — військового укріплення поблизу м. Чарлстона у штаті Південна Кароліна — було безпосереднім поштовхом до початку Громадянської війни.

³ Штат Джорджія відокремився від Союзу 19 січня 1861 р.

Скарлет так би й зробила, це було на неї схоже, адже вона не терпіла ніяких розмов, окрім тих, які точилися довкола її особи. Але погрози свої вона промовила з усмішкою на устах, добре знаючи, що від цього у неї заграють на щоках ямочки, — та ще й стріпнула густими чорними війми, мов той метелик крильцями. Хлопці були зачаровані — чого Скарлет і хотіла досягти — і негайно ж вибачились. Байдужість дівчини до військових справ анітрохи не знецінила її в їхніх очах. Ба навіть навпаки: війна — це таки чоловічий клопіт, а не жіночий, тож поведження Скарлет тільки свідчить про її справжню жіночність.

Одвівши в такий спосіб розмову від цієї набридлої війни, Скарлет звернулася до конкретнішого, куди цікавішого питання.

— А що ваша мама сказала, коли вас обох вигнали і з цього університету?

Хлопці розгубилися, пригадуючи собі, як мати зустріла їх три місяці тому, коли їх попросили з Вірджинського університету.

— Та вона й часу не мала щось сказати, — відповів Стюарт. — Ми втрьох з Томом вибралися сьогодні рано з дому, коли вона ще не встала, — Том застряг у Фонтейнів, а ми гайнули сюди.

— А коли ви вчора ввечері вернулись додому — вона що, промовчала?

— Ввечері нам пощастило. Перед нашим приїздом привели нового коня, що ма купила місяць тому в Кентуккі, і в домі вся увага була спрямована на нього. Він такий чудовий огир, якби ти тільки бачила, Скарлет! Ти скажи батькові, хай неодмінно приїде подивитись. Цей кінь, поки його везли, встиг покусати конюха і копитом ударив двох маминих негрів, що поїхали зустріти поїзд у Джонсборо. А саме перед нашою появою він розтросив стійло й мало не забив маминого давнішого улюбленця, Чалого. Коли ми приїхали, ма якраз була в стайні з цілою торбинкою цукру, — влещувала новачка, і таки вміло. Настряхані негри повилазили на крокви і тільки лупали наполохано очима, а ма розмовляла з конем, як з людиною, і він уже брав цукор у неї з рук. Ма може вкоськати коня, як ніхто в світі. А коли побачила нас, то тільки й мовила: «Сили не-

бесні, ви всі четверо знову дома? Та ви гірші за чуму єгипетську!» Цю мить кінь почав форкати й хвицатися, і ма сказала: «Геть звідси! Хіба не бачите, що він нервується, мій здорованчик? А з вами я побалакаю вранці!» Отож ми пішли спати, а вдосвіта, поки вона за нас не взялася, звія-лись геть. Бойда ми залишили її задобрювати.

— Гадаєте, вона відлупцює Бойда? — Скарлет, як і всі сусіди навколо, так і не змогла звикнути до того, що низенька на зріст місіс Тарлтон тримає в шорах своїх дорослих синів, при потребі можучи й батогом уперіщити по спині.

Беатріс Тарлтон була вічно заклопотана, мавши на руках не лише велику бавовникову плантацію, сотню негрів і восьмеро власних нащадків, а ще й найбільший на весь штат кінний розплідник. Жінка гарячої вдачі, вона легко проймалася люттю через нескінченні витівки своїх чотирьох синів, і у той час як в її маєтку відшмагати коня чи раба була річ недопущенна, дати вряди-годи лупня її власним хлопцям, як на неї, нітрохи не вадило.

— Ні, Бойда вона, звичайно, не займе. Бойдові й раніше від неї не дуже перепадало, бо хоч він найстарший з нас, а от зростом не вдався, — пояснив Стюарт, хизуючись, що він сам такий високорослий. — Тим-то ми й залишили його — пояснити ма все. Та й так уже, хай йому грець, скільки можна їй годувати нас запотиличниками! Нам уже по дев'ятнадцять років, Томові двадцять один, а ми й досі для неї немов шестилітки.

— А ваша мама на завтрашній пікнік до Вілксів поїде верхи на цьому новому коні?

— Вона поїхала б верхи, але тато сказав, що це надто небезпечно. Та й дівчата їй не дозволять. Вони хочуть, щоб вона бодай один раз поїхала в гості, як личить леді — в колясці.

— Сподіваюся, завтра не буде дощу, — сказала Скарлет. — Оце майже весь тиждень дощить кожного дня. Нема гірше, коли пікнік перетворюється на вечірку в чотирьох стінах.

— Ні, завтра буде погожий день і спека, як у червні, — запевнив Стюарт. — Гляньте, яке сонце навзаході. Я ще ніколи не бачив, щоб воно було таке червоне. З того, як заходить сонце, завжди можна вгадати погоду на ранок.

Вони подивились туди, де над широчезними, недавно зораними бавовниковими ланами Джералда О'Гари полум'янів обрій. Сонце в червоно-гарячому обводі сідало ген за узгір'ям по той бік річки Флінт, і квітневу теплінь звільна заступала духмяна охолода.

Весна цього року була рання, і з нею прийшли теплі рясні дощі й раптова кипінь рожевого цвіту персикових дерев та білих зірочок дерену на темних болотяних лугах над річкою і на відлеглих пагорбах. Майже всі лани були вже зорані, і багристий відблиск призахідного сонця ще дужче червонів і без того червоні борозни джорджіанської глини. Волога земля, спрагла зерняток бавовнику, була рожевувата там, де виступав пісок на перекинутих скибах, і червоняста, шарлатова й бура в тіні обіч борозен. Побілений вапном цегляний особняк здавався острівцем серед цього розбуялого червоного моря збурених і здіблених звивистих хвиль, які немов застигли, рожевопінні, в мить прибою. Бо тут борозни не були довгі й прямі, як на жовтих глинистих полях рівнини центральної Джорджії або на жирному чорноземі надморських плантацій. На підгір'ях північної частини Джорджії поля розорювали в найрозмаїтіших заворотах, щоб дощі не могли змивати родючий ґрунт у річку.

Ця ясно-червона земля, що ставала криваво-багряною після злив і перетворювалася на цеглисту пилугу в посуху, була найпридатніша у світі, коли йшлося про вирощування бавовнику. Це був любий для ока край білих осель, мирних зораних ланів і неквапливих жовтавих річок — але й край контрастів, яскравого, як ніде, сонця, густих, як ніде, тіней. Ці розкорчовані від лісу плантації, ці широкі на багато миль бавовникові поля всміхались до теплого сонця, лагідні й умиротворені. А покрай них зводилася незаймана пуща, темна й прохолодна навіть у спекотний полудень, таємнича й ледь лиховісна — шелест сосон, сповнений віковичного терпіння, скидався на погрозливе зітхання: «Стережися, поле! Стережися! Колись тут буяла пуща, і вона знов може все запосісти».

До слуху всіх трьох на веранді долинув цокіт копит, побрязкування упряжі й лункий безтурботний сміх негрів, що із мулами поверталися з поля. В будинку почувся лагідний

голос Еллен О'Гари — вона сказала щось дівчинці-негритянці, яка носила за нею кошика з ключами. Тоненький дитячий голосок відповів: «Добре, мем», і стало чутно, як хода з тильного ганку подаленіла в напрямку копильні, де Еллен щовечора роздавала харчі неграм. Тим часом донесли подзенькування порцеляни й столового срібла, коли Порк — служник господаря дому, він же й старший челядник Тари — почав накривати стіл для вечері.

Ці звуки нагадали близнюкам, що їм пора вертатись додому. Але зустріч з матір'ю їх не вельми приваблювала, тож вони не поспішали прощатися, сподіваючись почути від Скарлет запрошення на вечерю.

— Слухай, Скарлет. Це про завтрашній день, — озвався Brent. — Що нас не було близько й ми не знали про пікнік і бал, то ще не означає, що нам не кортить завтра вволю натанцюватись. Ти ж, мабуть, ще не всі свої танці роздала?

— А хоч би й усі? Звідки я знала, що ви повернетесь? Що, я мала б через вас цілий вечір стіну підпирати?

— Це ти — стіну підпирати?! — Хлопці засміялися на весь голос.

— Слухай, любонько. Перший вальс ти повинна танцювати зі мною, а останній — зі Стю, і крім того, за вечерю щоб ти сіла поряд з нами. Ми вмостимось біля сходів, як на минулому балу, і покличемо мамку Джінсі ще раз нам поворожити.

— Мені не подобається її ворожба. Ви ж чули, як вона була наворожила, що я маю одружитися з чорночубим і чорновусим хлопцем, коли мені такі зовсім не до вподоби.

— Тобі, любонько, миліші русяві, ге ж? — осміхнувся Brent. — Та це собі як хоч, але нам пообіцяй усі вальси й вечерю.

— Якщо пообіцяєш, ми розкриємо тобі один секрет, — докинув Стюарт.

— Який? — одразу ж вигукнула Скарлет, мов дитина, охоча до всіляких таємниць.

— Це отой, що ми почули вчора в Атланті, Стю? Але ж ми обіцяли нікому нічого не казати.

— А, пусте! Коротше, міс Туп сказала нам одну новину.

— Міс яка?

— Та, знаєш, ця родичка Ешлі Вілкса, яка живе в Атланті, тітка Чарлза й Мелані Гамільтонів, ота, що її прозвали міс Дріботуп.

— А, знаю, — така стара дуринда, якої я в житті ще не бачила.

— Так от, як ми вчора в Атланті чекали на поїзд додому, вона проїжджала в колясці повз станцію, зупинилась побазікати з нами й сказала, що взавтра ввечері на балу у Вілксів оголосять заручини.

— Ну, та це не новина, — розчаровано мовила Скарлет. — Заручини її дурка-небожа, Чарлі Гамільтона, з Душкою Вілкс. Про це ж усі вже віддавна знають, що вони поберуться, хоч він, здається, не дуже з цим квапиться.

— То він, по-твоєму, дурко? — здивувався Brent. — А ось на різдвяних святах він увивався круг тебе, як муха, і ти це терпіла.

— А чого б я мала його відганяти? — недбало стенула плечима Скарлет. — Але все одно він, як на мене, лемішка.

— І крім того, йдеться зовсім не про його заручини, — з тріумфом у голосі заявив Стюарт. — Завтра оголосять про заручини Ешлі з міс Мелані, сестрою Чарлі!

Скарлет не змінилася на обличчі, тільки уста її побіліли — як у людини, якій завдано раптового удару і яка в першу хвилину не може збагнути суті того, що сталося. Обличчя в неї було непорушно-застигле, коли вона втупилась у Стюарта, але він, ніколи не бувши аж надто кмітливим, подумав, що це просто сама новина здивувала її й зацікавила.

— Міс Туп сказала, що вони збиралися оголосити заручини лише наступного року, бо тепер міс Меллі не дуже добре себе почуває, але через усі ці балачки про війну обидві родини вирішили не зволікати з весіллям. Отож заручини оголосять завтра під час вечері. Бачиш, Скарлет, ми розкрили тобі секрет, і ти мусиш тепер пообіцяти, що сядеш вечеряти з нами.

— Авжеж сяду з вами, — механічно погодилася Скарлет.

— І всі вальси будуть наші?

— Всі.

— От золотко! Уявляю, як решта хлопців казтитиметься!

— І хай собі, — мовив Brent. — Ми удвох дамо їм усім раду. Слухай, Скарлет. Ти й уранці на пікніку теж сядь з нами.

З М І С Т

ЧАСТИНА ПЕРША	5
ЧАСТИНА ДРУГА.....	161
ЧАСТИНА ТРЕТЯ.....	330